

Amerikan Toplum Yapısında Evliliğin Devamlılığına Etki Eden Unsurlar

Yrd. Doç. Dr. Sevim ATILA DEMİR

Sakarya Üniversitesi
Fen Edebiyat Fakültesi
Sosyoloji Bölümü
satila@sakarya.edu.tr

Özet

Bu çalışmanın amacı Amerikan toplumunda evliliğin devamlılığını birincil derecede etkileyen unsurları tespit etmektir. Ailenin yapısı, sürekliliği ve devamlılığına etki eden faktörler, toplumu dönüştüren önemli kurumlardan birisi olması nedeniyle, özellikle son yıllarda önem kazanan konuların başında gelmektedir. Amerika’da bu konuda yapılmış birçok çalışma, özelde “Evliliğin istikrarına etki eden unsurlar nelerdir?” sorusunun etrafında yapılmıştır. Bu çalışmalarla görülmektedir ki birçok önemli değişim ile birlikte toplumsal yaşamda kendiliğinden oluşan birtakım değişimler de bu yapıyı etkilemektedir. Bu çalışma Amerika’da ailenin devamlılığını etkileyen ve boşanmaya neden olan belli başlı unsurların nasıl tanımlandığını tespit etmeye yönelik gerçekleştirilmiştir. Çalışmada literatüre taraması yapılmıştır ve belirli unsurların (ilk evlilik yaşı, çocuk durumu, eğitim durumu, dini ve bölgesel etki, cinsiyet roller, ırk ve evlilik sayısı) aile kurumunun oluşumuna, devamına ve çözülmesine olan etkisi irdelenmiştir. Bu çalışma, günümüzde en önemli konuların başında gelen aile ve aileye etki eden unsurlar çerçevesinde referans olabilme hedefi gütmektedir.

Anahtar Kelimeler: Amerikan Aile Yapısı, Evlilik, Boşanma Nedenleri

The Factors Affecting the Continuity of Marriage in American Society

Abstract

The purpose of this paper is to identify the factors as the primary that affect the continuity of marriage in American society. The structure of the family, its continuity and factors influencing its persistence are among the primary issues that have become important particularly in recent years, since the family is one of the most crucial institutions transforming the society. Many studies conducted on this subject in the USA are centered specifically on the question “what are the factors affecting the stability of marriage?” These studies indicate that many important changes and some transformations spontaneously taking place in social life also influence this structure. This study is conducted to identify how certain elements, which affect the continuity of the family and cause divorce, are defined in the USA. In the study, the literature is reviewed and the impact of certain factors (age at first marriage, status of children, education level, religious and regional influence, gender roles, race and number of marriage) on the formation of family, its continuity and dissolution is examined. This study strives to be a reference within the framework of subjects on family and the factors influencing the family, which are among the most important issues of our day.

Keywords: American Family Structure, Marriage, Reasons of Divorce

JEL Classification Codes: R20 R 23 Z10

GİRİŞ

Amerikan tarihi boyunca evlilikler eşler arasında bir ömür süren ilişkiler olarak tanımlanmıştır. Elbette bu tanımlama gerçeklikten ziyade, hemen hemen tüm toplumlarda olduğu gibi, kültürel ideali yansıtmaktadır. Aile çözümleri özellikle son dönemlerde oldukça yaygındır. Neredeyse ilk evliliklerin yarısının boşanmayla sonuçlandığı görülmektedir. İnsanların çoğu farketmese de boşanma, Amerikan toplum yapısının daima bir parçası olmuştur ancak, Amerikan aile yapısı son yıllarda hızla değişmektedir. Birlikte yaşama, doğum sayısındaki azalma, geç evlilikler, çocuksuz ailelerin artışı, boşanmanın artışı, aynı cins evlilikler vb.. aile yapısının değişimine etki etmektedir. Bunun yanı sıra, ortalama ilk evlilik yaşı, evlilik öncesi hamilelik, eğitim durumu, ırksal ve etnik farklılıklar, cinsiyet rolleri, dini durum, ekonomik yapı ve diğer bazı unsurların etkisiyle aile ve birlikteliklerde çözümler yaşanmaktadır (Booth-Edwards, 1985: 68- Cherlin, 2010: 404- Bianchi-Spain, 1996:5-37). Bu nedenlerin her biri kendi içerisinde ve kendi ilişki ağı çerçevesinde anlamlı ve birbirinden farklı sonuçlar verebilmektedir. Bu çalışmada evlilik sürecine etki eden belli başlı unsurlar bu başlıklar ile incelenmiş ve bu doğrultuda ilişkiler tespit edilmiştir.

1. Amerikan Aile Yapısı ve Genel Eğilimler

Yapılan çalışmalar, Amerika'daki aile çözümlerinin tarihini incelemiş, boşanma sıklığı, boşanmanın yasal düzenlemeleri ve boşanmaya yönelik tutumlar incelenirken birlikte yaşama ilk dönemlerde yaygın olmadığı için çalışılmamıştır. Bu nedenle ilk dönem birlikte yaşamalarda görülen çözümlere dair yeterli bilgi bulunmamaktadır. Sömürge döneminde de nadir de olsa boşanmalara izin verildiği görülmektedir. En yaygın boşanma oranı Yeni İngiltere kolonilerinde idi. Yüzyılın sonunda en az (44) boşanmaya izin verildiği kaydedilmiştir. Aynı zamanda çoğu Katolik Avrupa ülkesinde, bu dönemde, kilise boşanmalara izin vermiyordu. Kayıtlarda, o dönemde de boşanma sürecini erkeklerden çok kadınların başlattığı görülmüştür, bu trend günümüzde de devam etmektedir. Cinsiyet farklılıkları ayrıca boşanmaların gerekçelerinde de görülmektedir (Amato-Irving, 2006: 41-42). Bu farklılıklar, hem evliliğin devamlılığına hem de boşanma süreci ve sonrasına etki etmektedir.

Amerikan toplumunda, özgürlüğe ait değerler ile evlilikteki zorunluluklar arasında gerilim ve aile ilişkileri üzerine tartışmalar devam edecektir. Bu nedenle evliliğin devamlılığını ve çözümlerin nedenlerini inceleyebilmek için esasen ilk olarak insanların neden evlendiklerini ve evli kaldıklarını anlamak gerekir (Amato-Irving, 2006: 55- White, 1990:910). Bunu anlayabilmek için ise olgunun tarihsel ve kültürel yapısına vakıf olmak gerekmektedir. Çünkü her toplum her dönem kendini sağlıklı bir şekilde yeniden üretebilmek için gerekli düzenlemeleri tekrar ve tekrar dönüştürür.

Evlilikteki mutluluk ile evlilik süresi ilişki içerisindedir ve ailevi mutluluk düzeyinin azalması evlilik süresini de azaltmaktadır (Johnson, Amoloza,Booth, 1992: 582-583). Ailevi mutluluk düzeyi ise sosyal şartlar ile doğrudan ilişki içerisindedir. İstatistiklere göre ABD'de 1990'ların ortalarında kadınların %69 'u, erkeklerin ise %78 'i boşanma sonrası yeniden evlenmektedir. 2010 yılı rakamlarına göre ilk evliliklerin %96'sı 18-45 yaş arasında gerçekleşmektedir. 2. evliliklerin %60'ı yine bu yaş aralığındadır. ABD'de çocukların yarısı %50.8 çekirdek ailede yaşamaktadır. %24.4'ü ise tek ebeveynli ailede yaşamaktadır (ncfmr: 12.9.13). Bu veriler genel eğilimi göstermesi noktasında önemli görülmektedir. Durum böyle iken, Amerikan aile yapısının ve meydana gelen çözümlerin başlıca nedenlerine değinmekte fayda vardır. Amerika yoğun göç alan bir ülke olması ve bünyesinde birçok farklı kültürü barındırması nedeniyle farklı aile yapılarından bahsedebilmekteyiz. Göçmenlerin ve Amerika'da doğan bireylerin evlilik ve doğurganlık oranları ile sosyal konumları farklılık göstermektedir. Amerika'daki göçmen kadınlar Amerika'da doğan kadınlara göre daha fazla çocuk sahibi olma oranına sahipken daha az iş sahibi olabilmektedir (Bianchi-Spain, 1996:37). Evliliğin devamlılığı ve boşanma ile göç ve göçmenlik olguları da ilişki içerisindedir. Evliliğin devamlılığına etki eden unsurları aşağıdaki başlıklar ile ayrıntılandırmak gerekli görülmektedir.

1. 1. Yaş Durumu

Yaş, özellikle ilk evlilik yaşı, birçok çalışmada ve aynı zamanda uzmanlarca evliliğin devamlılığına etki eden başlıca parametrelerden birisi olarak görülmektedir. Evliliklerde yaş olgusunu bu derece önemli kılan nedenlerden birisi şüphesiz bireylerin kişisel olgunluk ve bilincin oluşumu olarak gösterilebilir. Yaş özellikle evliliğin ilk beş yılında boşanmanın tahmininde güçlü bir gösterge olarak kabul edilmektedir.

1969 yılında California verilerinde ilk evlilik yaşı ile boşanma arasında ki ilişki incelenmiştir. Çalışmaya göre ilk evliliklere bakıldığında, erken evlilikler iki kat daha fazla boşanma olasılığına sahiptir. Erkeklerde bu ilişki daha belirgindir. Erkeklerde 18-25 ve kadınlarda 16-24 yaş aralığında ilk evliliklerini yapan kişilerin boşanma riski iki kat artmaktadır. Yaş ilerledikçe ve evlilik süresi arttıkça boşanma ihtimali de azalmaktadır. (Schoen, 1975: 548-555-Booth-Edwards, 1985: 67). Boşanma eğilimi oranı ilk evlilik yaşı arttıkça düşmektedir. Erken evlilikler (genellikle 19 yaş ve altı), eş rolüne hazırlanmanın gecikmesi nedeniyle aile içi memnuniyeti düşürücü bir etkiye sahiptir (Booth-Edwards, 1985: 68). İstatistiklere göre erken yaş evlilikler, özellikle 20 yaş altı, boşanmaya daha yatkınken, 30 yaş ve üzerinde gerçekleşen evlilikler daha az boşanmaya eğilimlidir (Norton-Moorman, 1987: 9). Erken evliliklerin (teenage marriages, psikolojik olgunluğun henüz tamamlanmaması nedeniyle) boşanmaya ileri yaşlardaki evliliklerden daha fazla yatkın olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca son yıllarda erken yaştaki

evliliklerin oranında azalma olduğu görülmüştür (Martin-Bumpass, 1989:39-Amato-Previti, 2003:606).

Geç evlilikler de yüksek hayat tecrübesi nedeniyle erken evliliklerden daha yerleşik rol algısı olabilmektedir. Sabit hayat şartlarının yerleşmesi neticesinde eşle paylaşma ve ailevi ilişkiler daha zayıf olabilmektedir (Booth-Edwards, 1985: 69). Bu nedenle çok geç yaşta yapılan evliliklerde de boşanma olasılığının ortalamanın üzerinde olduğu söylenebilir.

1. 2. Eğitim Durumu

Eğitim ile aile çözülmesi arasında ise tersine orantı bulunmaktadır. Üniversite mezunları daha alt eğitim grubuna ait bireylerden daha düşük boşanma oranına sahiptir (Martin-Bumpass, 1989:43). 2006 araştırmasına göre 1975-1994 yılları arasındaki Amerika'da gerçekleşen boşanmalar incelendiğinde eğitim seviyesi arttıkça boşanma olgusunun diğerlerine göre azaldığı belirtilmiştir (Cherlin, 2010: 405). Eğitim durumunun evliliğin devamlılığına bu yönde etki etmesinin yaş ile ilişkisi de bulunmaktadır. Eğitim durumunun artışı aynı zamanda bireylerin erken yaşta evlilik yapma olasılığını düşürmektedir. Dolayısıyla eğitim durumu yaş durumu ile birlikte dikkate alınmalıdır. Çünkü eğitim seviyesinin artışı diğer birçok önemli değişim ile birlikte bireylerin evlilik yaşına da etki etmektedir.

Ayrıca eğitim düzeyinin önemi ile birlikte yaşamının sosyal kabulü geç evliliklere ve geniş toplumsal değişimlere yol açmıştır. Ayrıca eğitim seviyesi ile ekonomik durum güçlü ilişki içerisindedir. Düşük veya yüksek eğitim düzeyi, düşük veya yüksek ekonomik duruma etki etmektedir.

1. 3. Cinsiyet Roller

Toplumda tanımlanmış cinsiyet rolleri öncelikle aile içerisinde meydana gelmektedir. Aile içerisinde cinsiyet rollerinde meydana gelen karmaşa kurumun çözülmesine yol açabilir. Özellikle kültürlerarası evliliklerde cinsiyet rollerinin tanımlanmasında sorunlar yaşanabilmektedir. Kadın ve erkek hem biyolojik hem de psikolojik olarak birbirinden farklıdır ve genel anlamda kadınlar, istikrara erkeklerden daha fazla meyillidir (White, 1990: 905). Toplumlarda cinsiyet rolleri zamanla ve ihtiyaçlara göre değişir. Günümüzde birçok Amerikan ailesinde kadın-erkek olarak ayrılan kesin rol farklılığından bahsedilmemektedir.

Cinsiyet rolleri ve boşanma arasında iki tez öne sürülmüştür. İlki, cinsiyet rolleri kadına aile içinde ne kadar bağımsızlık verirse, ekonomik anlamda, kadın boşanma konusunda o kadar özgürdür. Diğeri ise, kadın ve erkeğin cinsiyet rollerindeki benzerlik, evlilik bağına zayıflatmaktadır (White, 1990: 905). Burada bahsedilen kadın ve erkek rollerindeki benzerlik, aile

içerisindeki rol paylaşımlarında daha net gözlemlenebilir. Aile ve iş hayatında sosyal ve ekonomik güçler kadının rollerini değiştirmektedir. Kadın ve erkek rolleri gittikçe birbirine benzemektedir. Bunu artık TV'lerde yayımlanan dizilerdeki ve hatta çizgi filmlerdeki kadın ve erkek rollerinden de açıkça görebiliriz (Bianchi-Spain, 1996:3).

Amerika'da kadınlar erkeklerle karşılaştırıldığında, ilişkilerini daha açık yansıtmaya eğilimlidirler. Bu nedenle genellikle partnerleriyle problemleri tartışmak için ilk adımı atarlar. Erkekler ise aksine tartışmayı sonlandırmaya daha meyillidir. Örneğin boşanma nedenleri sorulduğunda kadınlar erkeklerden daha karmaşık ve uzun tanımlamalar yapmaktadırlar. Ayrıca kadınlar boşanma nedenlerinde daha çok aile içi nedenleri sebep olarak gösterirken (özellikle eşleri veya eşler arası ilişkileri), erkekler daha çok iş problemleri vs. gibi dışsal faktörleri göstermekte veya tam olarak boşanma nedenini tanımlayamadıklarını ifade etmektedirler. Bu örnekte olduğu gibi bazı cinsiyete dayalı farklılıklar mevcuttur. Boşanma nedenlerini tanımlama durumu cinsiyete göre farklılaşmaktadır. En önemli boşanma nedeni olarak sadakatsizlik/ aldatma gösterilmiştir. Bu neden, kadın katılımcılarda daha yüksektir. İkinci en önemli boşanma nedeni olarak uyumsuzluk/ birbirine zıt karaktere sahip olma gösterilmiştir. Bunların yanı sıra alkol ve uyuşturucu kullanımı, sevgisizlik, kişisel problemler, işsizlik, ekonomik problemler, evlilikte mutsuz olma, çocuğun olmaması, iletişimsizlik, aile toplantılarına katılmama diğer önemli boşanma nedenleri olarak tanımlanmıştır (Amato-Previti, 2003:603-615). Tüm dünyada olduğu gibi cinsiyete göre bireylerin evlilikten beklentileri ve anlaşmazlık olması durumunda bu anlaşmazlığın tanımlama biçimi değişmektedir.

1. 4. Irk Durumu

İncelenen çalışmalara göre Afrikan-Amerikalılarda evliliğin devamlılığı ve yeniden evlenme konularındaki seçimi birkaç noktada farklılık göstermektedir. 2012 yılı itibarıyla 313.9 milyon kişinin yaşadığı Amerika'da nüfusun yüzde 14.2'si siyahilerden oluşmaktadır (www.dunyabulteni.net: 12.28.13). Siyah kadınlarda boşanma oranı daha fazla iken, beyaz kadınlar yeniden evliliğe siyah kadınlardan daha fazla eğilimlidir. Boşanma sonrası yeniden evlenme durumunda/ ikinci evliliklerde ise beyaz kadınlar siyah kadınlardan daha fazla boşanmaktadırlar (Norton-Moorman, 1987: 6). Beyaz Amerikalılar ile karşılaştırıldığında, Afrikan-Amerikalıların boşanma olasılığı daha fazla, ikinci evlilik yapma oranı daha düşük ve bu evliliklerin (ikinci evliliklerin) devamlılığa daha yatkın olduğu görülmektedir (White, 1990:907-Martin-Bumpass, 1989: 44-46). Ayrıca evlilik öncesi doğum yine boşanmayı arttırıcı unsurlardan biri olarak tespit edilmiştir. Özellikle bu etki beyaz Amerikalılarda siyah Amerikalılardan daha güçlüdür (White, 1990:906). Dikkat çekici bu noktaların dışında direk ırk ve evliliğin devamlılığına yönelik

inceleme bulunmamaktadır. Bu noktada çalışmalar daha çok boşanma ve yeniden evlenme oranları üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Bir diğer nokta ise çoğu Amerikan evliliklerinde ırksal anlamda ayrılmaktan bahsedilmekle birlikte ırklararası evlilikler de gözden kaçırılmamalıdır. Irklararası evliliklerin de sadece üçte biri siyah-beyaz evlilikleridir (U.S. Bureau of the Census 1999). Irklararası evlilikler artmaktadır ve bu durum kültürel farklılaşmayı da doğurmaktadır. Dolayısıyla ırk tek başına evliliğin devamlılığını ve yönünü tespit etmede yeterli görülmemektedir.

1. 5. Çocuk Durumu

Çocuk durumu evliliğin durumuna ve sürekliliğine etki eden en önemli nedenlerin başında gelmektedir. Yeni bir üyenin katılımıyla birlikte bireyler ilişkilerine birliktelikten öte aile boyutuyla bakmaya başlamaktadır. Dolayısıyla beklenti ve sorumluluklar da değişmektedir. 1985 raporlarına göre kadınların %20'si boşandıkları sırada çocuksuzdurlar. %51'i ise 1 veya 2 çocuğa sahiptirler. 20% ise üç ve üzeri çocuğa sahiptirler (Norton-Moorman, 1987: 11). Boşanma vakalarının %70'inde kadınlar boşanmak için başvurmaktadır. Erkekler eğer çocuklarını almak istiyorlarsa çoğunlukla başvurmaktadır. İncelenen davaların %19'u sadece erkeklerin çocuklarını almak istediği davalar olmuştur ve bu davaların da üçte ikisi erkekler tarafından açılmıştır (Simpson, 1998: 14). Çocuk ile başlayan (birliktelik öncesi çocuğun varlığı) evlilikler daha düşük dayanırlılığa sahiptir, özellikle erkek, çocuğun babası değilse. Amerika'da yapılan her yedi evlilikten birinde gelin annedir (Martin-Bumpass, 1989:43). Dolayısıyla evlilik öncesi çocuğun varlığından söz edilmektedir. Eğer çocuk daha önceki birliktelikten doğmuş ise evliliğin devamlılığı diğer evliliklerle kıyaslandığında daha fazla risk altındadır. Evlilik öncesi bebek bekleme durumu evlilik sürecini hızlandıran noktalardan birisidir. Ayrıca bu nedenle yapılan çalışmalarda ilk çocukların aile bağlarını güçlendirici bir etkiye sahip olduğu ifade edilir. Ancak aynı zamanda evlilik öncesi çocuk durumunun olduğu evlilikler boşanmaya daha eğilimlidir.

İlk çocuk boşanma olasılığını azaltabilirken, diğer çocuklarda boşanma ile güçlü bir ilişki bulunamamıştır. Buna karşın çocuksuzluk durumu ile boşanma arasında ciddi bir (arttırıcı) ilişki vardır (White, 1990:907). Evlilik öncesi bebek bekleme durumu olduğunda ilk çocuk genellikle evliliğe götürmekte veya evliliğin devamlılığına etki etmektedir.

Belki de en ilginç sonuçlardan birisi de 1988 yılında yapılan araştırmada ortaya çıkmıştır. Bu çalışmaya göre, ilk çocuğu erkek olan ebeveynler, kızı olan ebeveynlerden daha az boşanma olasılığı taşımaktadır. Oğlu olan ebeveynlerin ailevi çözümleri yaşama olasılığı kızı olan ebeveynlerden % 9 oranında daha az olduğu tespit edilmiştir. Bunun nedeni olarak bebeğin

doğumuyla babaların daha büyük role ve aileye katılıma sahip oldukları ifade edilmiştir. Eğer çocuk erkek ise babaların daha büyük zorunlulukları ve sorumlulukları bulunmaktadır, daha fazla çocuğu ile aktivite içerisinde olmaktadır (Morgan, Lyn, Condran, 1988:110). Dolayısıyla aile içerisinde daha fazla vakit geçirmektedir. Ancak bu çalışma ilk çocuk üzerinden gerçekleştirilmiştir. Diğer çocukların cinsiyetinin birlikteliğin kalıcılığına etki etme durumuna ilişkin herhangi bir çalışma bulunmamaktadır.

1. 6. Evlilik Sayısı

Amerikan aile yapısına ilişkin birçok çalışmada evlilik sayısı ile evliliğin sürekliliğine vurgu yapılmıştır. Buna göre, boşanma sonrası yeniden gerçekleşen evliliklerin tekrar boşanma ile sonuçlanmaya daha eğilimli olduğu ve özellikle ilk bebeğin doğumundan sonraki ilk on yıl içerisinde boşanmaların daha fazla olduğu saptanmıştır. Çalışmada özellikle 1965 ve 1980 yılları arasında boşanmada hızlı bir artış olduğu vurgulanmıştır (Norton-Moorman, 1987: 3). İlk bebeğin doğumuyla birlikte ilerleyen yıllarda boşanma ihtimalinin artışındaki en önemli nedenlerden birisi olarak, bebeğin varlığı nedeni ile evliliğin gerçekleşmesi gösterilmektedir. İlk evliliklerin ilk beş yılı içerisinde ve birden fazla yapılan evliliklerde boşanma ihtimali daha fazladır. Boşanma ve yeniden evlenme özellikle 80'lerden sonra daha yaygın hale gelmiştir (Norton-Moorman, 1987: 4). Boşanmanın yüksek olmasına karşın yeniden evlenme oranları da yüksektir. İkinci evliliklerde boşanma oranı birinci evliliklerden %25 daha fazladır. Amerika, evliliği teşvik edici bazı uygulamalar gerçekleştirmektedir. Bunlardan birisi de vergilerin evliliklerle daha düşük olarak ödenmesi ve sağlık sigortası uygulamalarıdır. Bu uygulamaların altında yatan en önemli faktör, çiftleri birlikte yaşamaktan ziyade evliliğe teşvik etmektir. Bu nedenle bireyler boşanma sonrası da tekrar evlenmekte, hatta bazı durumlarda ayrılan çiftler, çiftlerden birisi tekrar evlenmek isteyene kadar ayrı yaşayarak evli kalmaktadır.

Evlilik sayısı arttıkça boşanma ihtimali de artmaktadır. Üvey evlat durumu da dahil olduğu için ikinci evliliklerde ailevi dinamikler daha problematik hal alabilmektedir (White, 1990:906). Evlilik sayısı arttıkça farklı eşlerden çocukların aynı ev içerisinde bir arada yaşama ihtimali de artmaktadır. Bu durum ilerleyen zamanlarda evliliğin sürecini etkileyen bazı problemlere yol açabilmektedir. İkinci evlilikler daha az istikrarlı evlilikler olarak tanımlanmaktadır. Ancak yine de ikinci evlilik yapma oranı yüksektir. İkinci evlilik yapanların çoğunluğunun ilk evliliklerini erken yaptıkları (teenage) yine yapılan çalışmalar sonucu görülmektedir.

1. 7. Ekonomik Durum ve Kadının Çalışması

Aile kurumu incelendiğinde, endüstri öncesi toplumdan endüstri toplumuna geçişte ortaya çıkan değişimlerden bahsedilir. Endüstrileşme boşanma

oranlarını etkilese de yüksek boşanma oranlarının tek karakteristik unsuru değildir. Birçok endüstrileşmiş toplumda boşanma oranlarının Amerika'dan düşük olduğu görülür (White, 1990: 905).

Araştırmalar göstermiştir ki, evli olmak ya da partnere sahip olmak, özellikle kadınlar için, sosyo-ekonomik durumun artışı sağlamaktadır. Ayrıca evliliğin veya partnerliğin sona erışı, kadının sosyo-ekonomik durumunun düşüşüne ve strese yol açmaktadır (Waite-Evelyn, 2003; Avellar-Smock, 2005; Hahn, 1993). Bu durumu sosyal sermayenin düşüşü olarak tanımlayabiliriz. Çünkü sosyal sermaye ölçütlerinin en doğal biçimi ailedir ve ailede meydana gelen değişimler sosyal sermayeyi doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle boşanma ailenin en önemli özelliği olan güven duygusunu zedelemekte ve bireylerin sosyal sermayesini azaltmaktadır. Boşanma durumu devamında mekansal değişimi de getirmektedir ki bu da sosyal sermayenin azalışına etki etmektedir (Atila Demir, 2011: 906).

“Neden bazı evlilikler diğerlerinden daha yakındır kopmaya?” diye sorduğumuzda, aslında incelenmesi gereken ekonomik durum, aile kurumunun anlamı, cinsiyet oranları ve rolleri, toplumsal uyuma ve kültürel değerler gibi birçok faktör vardır. Ekonomik zorluklar aile içi sıkıntıların daha ciddi algılanmasına yol açabilmektedir. Bu nedenle ekonomik durum ve boşanma riski arasında ilişki vardır (White, 1990: 904- Amato-Previti, 2003: 605). 1989 yılında 66 ülkenin temel bazı unsurları incelenerek yapılan çalışmada boşanma oranı ile ekonomik unsurlar arasında ilişki bulunmuştur. Buna göre ülkenin ekonomik gelişmişlik durumu, kadın işçi oranı, cinsiyet oranı ve baskın dini inanç ile boşanma oranı arasında ilişki vardır. En dikkat çeken unsur ise ülkenin ekonomik gelişmişlik oranı ve kadın işçi oranı arttıkça boşanma oranının da artmakta olduğudur. Amerika'da kadın işçi oranı boşanma oranlarının tahmininde kullanılan önemli bir göstergedir. Kadının statüsü ve pazarlık gücü boşanmaya etki etmektedir. Dini inanç, doğum oranı gibi aile içi diğer unsurlar daha az etkilerken, ekonomik unsurlar boşanmayı direkt etkilemektedir (Trent-South, 1989: 391-394). Hatta kadının çalışma saatleri de boşanma oranına etki etmektedir. Haftalık 35 saat ve üzeri çalışan kadınlar haftalık 20-25 saat çalışan kadınlardan iki kat daha fazla boşanma ihtimaline sahiptirler (Greenstein-Davis, 2006: 255).

Kadının iş gücü katılımı ile boşanma arasındaki ilişki farklı iki perspektifle incelenmiştir. Bir görüş; kadının işgücü katılımının boşanmayı arttırıcı etkiye neden olduğunu vurgularken, diğer bir görüş kadının işgücü katılımının evlilik ile ilgili kararsızlıkları azalttığını iddia etmiştir. Kadının kazandığını ailesiyle paylaşmasının ise boşanma olasılığını azaltıcı etkisinin olduğu ifade edilmiştir (White, 1990: 908). Burada belki de gözden kaçırılmaması gereken en önemli nokta, kadının ekonomik özgürlüğünün olmasının boşanmaya neden olmasından ziyade evlilikteki problemlerin aşılmasına olan etkisidir. Bunun bir şekli kadının kazandığını ailede harcaması ile, bir şekli de olumsuz koşullarda süren evliliğin sonuçlanması ile gerçekleşir. Aile hayatı bütün

endüstriyel batı toplumlarında hızla değişmektedir. Bu değişikliklerin en derini ise ailevi istikrarın azalmasıdır (marital stability). 1965'ten beri boşanma oranları artarken, evlilik ve doğum oranları azalmaktadır (Martin-Bumpass, 1989: 37). Kadının ekonomik hayata katılımı ve aktif olarak bu alanda söz sahibi oluşu evliliklerin yapısal dönüşümüne etki etmiştir. Amerikan aile yapısı incelendiğinde bu olgunun artık aile yapısında ne kadar yerleşik ve içkin olduğu görülür.

1. 8. Dini Ve Bölgesel Etki

Sadece dini unsur tek başına boşanma olgusunu açıklamamaktadır. Ancak kültürel yapı büyük oranda inaçlardan beslenmektedir. Dolayısıyla kültürel yapıyı anlayabilmek için dini yapıya bakmak zorunludur. Kadının çalışma oranı, kadının ekonomik bağımsızlığı, evlilik yaşı, dini faktör, demografik ve ekonomik unsurlar boşanmanın yönünün görülmesinde yardımcı olmaktadır. Protestan toplumların çoğunluğu Katolik ve Müslüman olan toplumlardan daha fazla boşanma oranına sahiptir. Çünkü dini yapı ile birlikte kadının toplum içerisindeki konumu ve cinsiyet rolleri evliliğin devamlılığına etki etmektedir (Greenstein-Davis, 2006: 253-257). Bunun yanısıra, aile yapısına ve planlamasına olan etkisi düşünüldüğünde İslam, Katolisizimden daha etkindir (Kırk, 1966: 561). Dolayısıyla Amerikan aile yapısı içerisinde özellikle önceki kuşaklar ve 60 'lı yıllar incelendiğinde boşanma durumunun Katoliklerde daha sınırlı olduğu görülmektedir. Günümüzde aynı derecede etkiden bahsedilememektedir.

Aynı zamanda konut hareketliliği oranı (bölgesel background ve aile backgroundunun etkisi) ile evliliğin çözülüşünün ölçümü arasında güçlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Yüksek mekansal hareketlilik düşük sosyal entegrasyonun hem göstergesi hem de kaynağıdır. Şehirlerde sosyal hareketlilik kırsal mekanlara oranla daha fazladır ve dolayısıyla boşanma oranları da bundan etkilenmektedir. Şehirlerde kırsal bölgelere kıyasla daha fazla boşanma oranının görülmesi bu bölgelerde yüksek heterojenlik ve düşük sosyal kontrol ile açıklanabilir (Shelton, 1987: 827-828). Şehirlerde sosyal kontrol daha azdır ve bireyler daha fazla kendi hayatlarına ve başarılarına odaklanmaktadır. Kırsal mekanlarda topluluk bilinci daha yüksektir. Mekanın önemi, sosyal ilişkilerin yönü, hızı ve biçimini ayrılmaz şekilde etkilemesinden gelir. Mekan, ilişki ağların tanımlar ve sınırlandırır. Toplumsal pratikler de mekanın anlamı içerisinde tanımlanır (Atıla Demir, 2012: 224). Dinin toplum dokusu üzerindeki etkisi yine mekana göre farklılık gösterir. Amerika'da Katolikler ve Yahudiler genellikle belli bölgelerde yoğunlaşmışlardır ve görece olarak daha düşük boşanma oranına sahiplerdir (Shelton, 1987: 827). Dolayısıyla dini etki ve bölgesel farklılıklar bir arada incelendiğinde evliliğin devamlılığına dair daha sağlıklı bir çıkarım oluşturulabilmektedir.

SONUÇ

Sanayi toplumuna geçiş, ücretli çalışma ve aile yapısının değişimi Amerika’da aile ve evlilik eğilimlerinde büyük değişimlere neden oldu. Söz konusu aile, evlilik ve evliliğin devamlılığı olduğunda tek ve sınırlı etkileşimler konunun bütünlüğü ve değişken yapısı nedeniyle yeterli olmayacaktır. Özellikle tüm dünyada evliliğin istikrarını etkileyen unsurlar önemle üzerinde durulan noktalar olmuş ve olmaya devam etmektedir. Amerika, gerek inceleme alanları, gerekse yüksek boşanma oranları ile evliliğin devamlılığı mesele edinmiş başlıca ülkelerden biri haline gelmiştir. Özellikle Amerika’nın ele alınışının bir diğer nedeni ise kültürel çeşitliliği bünyesinde barındıran bir ülke olarak bu olguya yaklaşımlarını yakalayabilme amacının varolmasıdır.

“Aile nereye gidiyor? Ailenin sonu mu geliyor?” gibi sorular aslında aileyi ve evliliği etkileyen unsurların incelenmesi ve bu süreçte varolan politikaların güncellenmesi ile bir kez daha geçerliliğini yitirmektedir. Zira aileyi negatif anlamda etkileyen unsurlar toplumsal olarak ta üzerinde durulan ve odaklanılan unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla her toplum belirli derecelerde aileye olan vurgusunu yinelemektedir.

Bahsedilmiş olduğu gibi Amerika’da evlilik ve boşanma konuları daha çok evliliğin sürecine etki eden unsurlar çerçevesinde daha ayrıntılı olarak incelenmektedir. Yüksek boşanma oranları ve hızlı teknolojik ve toplumsal değişimler bu hassasiyeti gerekli kılmaktadır. Belli başlı unsurlar evliliğin sürecine diğerlerinden daha fazla etki etmektedir. Evlilik yaşı, cinsiyet rollerindeki değişimler, kadının ekonomik alandaki konumu ve çocuk durumu birincil derecede direkt etki eden unsurlar olarak tespit edilmiştir. Buna bağlı olarak, ırk, eğitim durumu, dini ve bölgesel farklılıklar ile evlilik sayısı diğer unsurlarla ilişkili olarak evliliğin devamlılığına etki etmektedir.

Tüm bu faktörler bir diğer ifade ile boşanma riskini farklı şekillerde etkilemektedir. Ortalama hayat beklentisinin artışı evliliğin devamlılığını etkilemektedir. Ayrıca sonlanan evlilikler sonucu yeniden evlenme farklı bir yapıda ve daha farklı olası problemler ile yüksek oranlarda görülmektedir. Yukarıda bahsedildiği gibi, yeniden evlenme ile oluşan yeni ailelerin büyük çoğunluğu çocuk ile aileye başlamaktadır. Bu durumun getirdiği birtakım sonuçlar evliliğin devamlılığına farklı boyutları ile etki etmektedir. Dolayısıyla boşanma ve yeniden evlenme ile Amerikan aileleri dönüşmektedir.

Küreselleşme, aynı zamanda tüm dünyayı ve toplumların özellikle bazı kurumlarını ve değerlerini etkilemektedir. Öyle ki, aile ve aile olmayan arasındaki fark gün geçtikçe azalmaktadır. Buna rağmen dünyada aile kurumunun korunması ve devamlılığına yönelik çalışmalar devam etmektedir. Aile kurumunun korunması ve kontrol altına alınması aynı zamanda nüfusun

kontrol altına alınması demektir. Dolayısıyla öncelikli toplumsal hedeflerden biri olarak tanımlanır. Aynı zamanda aile bireylerinin ihtiyaç duyduğu duygusal desteğin bir diğer adıdır. Dolayısıyla tüm dünyada ve özelde Amerika’da aile biçimlerinin herbirinde sosyal, ekonomik ve psikolojik yardıma dayalı nesillerarası etkileşimin devam edeceği öngörülmektedir.

KAYNAKÇA

- Amato R. Paul- Previti Denise (2003), “People's Reasons for Divorcing: Gender, Social Class, the Life Course, and Adjustment”, *Journal of Family Issues*, Vol.24, No.5, pp. 602-626.
- Amato, Paul R. - Irving, Shelley (2006), “Historical Trends in Divorce in the United States”, *Handbook of Divorce and Relationship Dissolution*, Edited by: Mark A. Fine- John H. Harvey, Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, London.
- Atila Demir, Sevim (2011), “Aile ve Sosyal Sermaye İlişkisi”, *New World Sciences Academy, HumanitiesSciences*, 4C0128, V.6, N.4, 897-915.
- Atila Demir, Sevim (2012), “Summer Spaces as a New Form of Social Relations between the Traditional and the Modern”, *International Journal of Humanities and Social Science*, Vol. 2 No. 13; July 2012, p: 224-229.
- Avellar, S., & Smock, P.J. (2005). The Economic Consequences of the Dissolution of Cohabiting Unions. *Journal of Marriage and Family*, 67, 315-327.
- Bianchi, Suzanne M. - Spain Daphne (1996), Women, Work, and Family in America, *Population Bulletin*, vol.51:3.
- Booth, Alan- Edwards John N. (1985), “Age at Marriage and Marital Instability”, *Journal of Marriage and Family*, Vol. 47, No.1, pp. 67-75.
- Cherlin, J. Andrew (2010), “Demographic Trends in the United States: A Review of Research in the 2000s”, *Journal of Marriage and Family*, 403-419.
- Greenstein, Theodore N. - Davis, Shannon N. (2006), “Cross-National Variations in Divorce: Effects of Women's Power, Prestige and Dependence”, *Journal of Comparative Family Studies*, Vol.37, No.2, pp. 253-273.
- Hahn, Beth A. (1993) Marital Status and Women’s Health: The Effect of Economic Marital Acquisitions. *Journal of Marriage and the Family*, 55(May), 495-504.
- Johnson, David .R. Amoloza, Teodora O. - Booth, Alan. (1992), “Stability and Developmental Change in Marital Quality: A Three-Wave Panel Analysis, *Journal of Marriage & Family*, 54, pp. 582-594.

- Kirk, Dudley (1966), "Factors Affecting Moslem Natality", Family Planning and Population Programs, the University of Chicago Press, Chicago, pp, 561-579.
- Martin, Castro Teresa- Bumpass L. Larry (1989), "Recent Trends in Marital Disruption", Demography, Vol.26, No.1, *Population Association of America*, pp. 37-51.
- Morgan, S. Philip- Lye N. Diane- Condran A. Gretchen (1988), "Sons, Daughters, and the Risk of Marital Disruption", *American Journal of Sociology* 94:110-129.
- National Center For Family And Marriage Research (NCFMR), ncfmr.bgsu.edu.
- Norton, Arthur J- Moorman Jeanne E. (1987), "Current Trends in Marriage and Divorce among American Women", *Journal of Marriage and Family*, Vol. 49, No. 1, pp. 3-14.
- Schoen, Robert (1975), "California Divorce Rates by Age at First Marriage and Duration of First Marriage", *Journal of Marriage and Family*, Vol.37, No.3, pp. 548-555.
- Shelton, Anne Beth (1987), "Variations in Divorce Rates by Community Size: A Test of the Social Integration Explanation", *Journal of Marriage and Family*, Vol. 49, No. 4, pp. 827-832.
- Simpson, Bob (1998), *Changing Families an Etnographic Approach to Divorce and Separation*, Berg, New York.
- Trent, Katherine- South, Scott J. (1989), "Structural Determinants of the Divorce Rate: A Cross-Societal Analysis", *Journal of Marriage and Family*, Vol. 51, No.2, pp. 391-404.
- U.S. Bureau of the Census (1999) "Interracial Married Couples: 1960 to Present", www.census.gov/population/socdemo/ms-la/tabms-3.txt, 27.06.2014.
- Waite, Linda & Evelyn Lehrer. (2003) the Benefits from Marriage and Religion in the United States: A Comparative Analysis. *Population and Development Review*, 29(2), 255-275
- White K. Lynn (1990), "Determinants of Divorce: A Review of Research in the Eighties", *Journal of Marriage and Family*, Vol.52, No.4, pp. 904-912.
- <http://www.dunyabulteni.net/?aType=haber&ArticleID=268059>